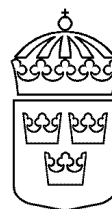

Riksdagens protokoll

2001/02:29

Måndagen den 19 november

Kl. 10.00 – 11.06

Protokoll
2001/02:29

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 12 och 13 november.

2 § Anmälan om förändring i regeringens sammansättning

Från statsminister Göran Persson hade följande skrivelse inkommit:

Till riksdagens talman

Förändring i regeringens sammansättning

Jag har i dag med verkan fr.o.m. denna dag entledigat statsrådet Maj-Inger Klingvall.

Stockholm den 16 november 2001

Göran Persson

Skrivelsen lades till handlingarna.

3 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Förste vice talmannen anmälde att *Maj-Inger Klingvall* (s) återtagit sin plats i riksdagen fr.o.m. fredagen den 16 november varigenom uppdraget som ersättare upphört för Anne Ludvigsson.

4 § Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 22 november kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsminister Göran Persson, statsrådet Leif Pagrotsky, näringsminister Björn Rosengren, statsrådet Ingegerd Wärnersson och finansminister Bosse Ringholm.

Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Ulf Nilsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att åstadkomma en likvärdig och rättvis betygssättning. Per Bill har frågat mig om de nationella proven även i fortsättningen kommer att ha en betygsstödjande roll samt vilka åtgärder jag ämnar vidta för att vi ska få ett rättssäkert betygssystem, där kriterierna för ett visst betyg är lika oavsett var man bor och i vilken klass man studerar.

Jag avser att besvara dessa båda interpellationer i ett sammanhang.

Det mål- och kunskapsrelaterade betygssystem vi nu har i skolan har inte funnits särskilt länge. De första eleverna som lämnade gymnasieskolan med det nya betygssystemet fick slutbetyg våren 1997 och de första eleverna som lämnade grundskolan med det nya betygssystemet fick slutbetyg våren 1998.

Ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem innebär att betyget ska relateras till innehållet i elevens kunskaper. Varje betygssteg svarar mot en bestämd och angiven kunskapsnivå. För att underlätta betygssättningen för lärarna finns betygskriterier i anslutning till varje kursplan. Betygskriterierna ska precisera vilka kvaliteter av kunskap enligt kursplanen som krävs för att eleven ska få något av betygsstegen. I både grundskoleförordningen och gymnasieförordningen föreskrivs att läraren ska använda betygskriterierna som stöd vid betygssättningen.

Det är läraren som ansvarar för att betygssättningen sker i enlighet med de nationella kraven, och det är rektorn som ska se till att lärarna ges förutsättningar för detta arbete. Staten och kommunerna har ett gemensamt ansvar för att de nationella målen för skolan uppnås och att en likvärdig utbildning erbjuds alla barn, ungdomar och vuxna. Det krävs många olika insatser för att säkra och utveckla kvaliteten i utbildningen, som kan bidra till att en likvärdig utbildning upprätthålls över hela landet. Viktiga insatser är bl.a. att kursplaner och betygskriterier utvecklas till tydliga hjälpmedel för undervisningen, lärarnas utbildning och kompetensutveckling samt ett nationellt provsystem med hög kvalitet och stor acceptans bland lärare och elever.

I årets lägesbedömning lyfte Statens skolverk åter fram den ökande stressen bland barn, elever och vuxna som ett allvarligt och växande problem i skolan. För eleverna är denna stress särskilt knuten till betyg, prestationskrav och en arbetstakt som de stundtals upplever som alltför uppskruvad. I Skolverkets senaste attitydundersökning konstaterades att stressen har ökat betydligt både i grundskolan och i gymnasieskolan sedan 1997 då en liknande undersökning gjordes. Ett skäl till den ökade stressen är det ökande antalet prov. Därför är det viktigt att läraren vid betygssättningen tar hänsyn till all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i den aktuella kursplanen – inte bara provresultaten.

Skolverket har sedan 1994 ett regeringsuppdrag att tillhandahålla instrument för kunskapsbedömning i grundskolan och i gymnasial utbildning. Uppdraget förnyades och utvidgades den 23 september 1999. Ett viktigt stöd för betygssättningen är de nationella prov som Skolverket har regeringens uppdrag att utforma och distribuera till skolorna. I både

grundskoleförordningen och gymnasieförordningen föreskrivs att läraren ska använda de nationella proven. Ett huvudsyfte med de nationella proven är att de genom sin betygskalibrerande funktion ska ge förutsättningar för att bedömningsgrunderna ska bli så enhetliga som möjligt i landet.

Det är avgörande för betygens trovärdighet och systemets legitimitet att betygssystemet grundar sig på en likvärdig bedömning. I utbildningsinspektörernas rapport framgår att det finns brister i skolornas arbete när det gäller en rättvis och likvärdig bedömning. Detta är självklart inte tillfredsställande. Regeringen har av bl.a. detta skäl i budgetpropositionen för 2002 bedömt att det behövs kompetensutveckling för lärare i gymnasieskolan om kunskapsbedömning och betygssättning. Regeringen kommer inom kort att ge Skolverket i uppdrag att förbereda för en sådan utvecklingsinsats. Jag kommer i uppdraget till Skolverket att understryka att de nationella proven ska behålla sin betygsstödjande roll. Därför tycker jag att betygsgränserna i de nationella proven bör finnas kvar.

Anf. 2 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Jag ska be att få tacka skolministern för svaret. Den direkta anledningen till min interpellation var att jag blev mycket förbluffad när jag läste att Skolverket beslutat att avskaffa betygen på de nationella proven. Det skulle göra betygen mer orättvisa, och det skulle minska elevernas rättssäkerhet. Därför tycker jag naturligtvis nu att det är positivt att skolministern säger att hon tycker att "betygsgränserna i de nationella proven bör finnas kvar".

Samtidigt är det förvirrande och oklart med alla olika uttalanden om betyg och utvärdering i skolan. Skolverkets generaldirektör har meddelat att beslutet att avskaffa betygsgränserna på proven fortfarande står fast.

Jag har aldrig riktigt förstått den socialdemokratiska inställningen till betyg och utvärdering. Det verkar på något sätt som om rädslan för betyg har gått som en röd tråd genom socialdemokratisk skolpolitik. Längre var en betygsfri grundskola partiets officiella ståndpunkt. Under många år envisades man t.ex. med att försvara att de nationella proven inte behövde göras på samma dag. Den absurda ordningen innebar att färdiga resultat fanns ute på nätet för alla som gjorde provet efter första dagen. För några år sedan ändrades detta.

Sedan har en massa svävande diskussioner om betygen förts. Skolverket har t.ex. föreslagit att godkäntrakten i basämnena ska avskaffas när det gäller att komma in på gymnasiet. Den socialdemokratiska partikongressen, som väl har stort inflytande över regeringens skolpolitik, har slagit fast att grundskolebetygen ska avskaffas som urvalsinstrument vid intagning till gymnasieskolan. Ideligen pratar faktiskt socialdemokratiska politiker och representanter för regeringens myndighet om hur stressande godkäntrakten i skolan är.

Samtidigt glömmer alla dessa betygsmotståndare vilket svek det är att släppa elever genom skolan utan att ge dem deras rätt till kunskap och vilket svek det är att en elev först långt upp i gymnasieskolan ska förstå att hon eller han inte har en chans att hänga med.

Sammanfattningsvis, herr talman, är jag väldigt osäker på vart regeringen egentligen är på väg när det gäller betyg och utvärdering i skolan.

Vid ett tillfälle efter Skolverkets beslut om att avskaffa betygsgränserna på proven har skolministern uttalat att hon vill ha en samsyn när

Prot. 2001/02:29
19 november

Svar på
interpellationer

det gäller de nationella proven. Men jag förstår inte hur en samsyn kan vara möjlig mellan två så skilda synsätt som för eller mot betygsgränser på proven.

Det är som sagt positivt att skolministern säger att hon tycker att betygsgränserna *bör* finnas kvar – för att använda hennes egna ord. Frågan är bara vad detta egentligen innebär. Regeringens myndighet för skolan föreslår att betygsgränserna ska avskaffas.

Därför vill jag nu ställa en tydlig fråga. Kommer betygsgränserna att vara kvar på de nationella proven om skolministern får fortsätta att bestämma, eller är det bara något som skolminister Wärnersson tycker? Ett klart svar skulle göra att i varje fall ett stort frågetecken rätades ut.

Anf. 3 PER BILL (m):

Herr talman! Betygens vara eller inte vara har vi diskuterat många gånger i den här salen. Den tydliga skiljelinjen brukar vara att vi på den borgerliga sidan vill ha betyg oftare i fler steg och längre ned i årskurserna och inte, som i dag, med start i årskurs 8.

Vi är dock överens om några saker. Vi är numera överens om att vi ska ha mål- och kunskapsrelaterade betyg som mäter elevernas kunskaper och att det inte ska vara så att det i en klass delas ut två 5:or, fyra 4:or, tretton 3:or osv. eller motsvarande med de nya betygen MVG och VG osv. Det är bra.

Betygen är oerhört viktiga. De kanske har blivit ännu viktigare de senaste åren. Det beror naturligtvis på att för många grundskoleelever ger betygen i årskurs 9 en möjlighet att komma in på den gymnasieutbildning de vill komma in på. För gymnasieelever ger betygen en möjlighet att komma in på den högskoleutbildning de vill komma in på.

Tyvärr är det så att de dåliga centralistiska antagningssystemen när det gäller högre utbildning har gjort det oerhört viktigt om man har ett VG eller ett MVG. Det kan faktiskt vara ett enda sådant betyg som avgör om man kan komma in på sin drömutbildning eller inte.

I den här situationen blir det först och främst viktigt att ändra på antagningssystemet. Men det är inte det vi diskuterar här. Här diskuterar vi hur vi ser till att en flicka långt uppe i norr och en pojke mitt i Stockholm med exakt lika stora kunskaper inom ett visst område får samma betyg.

För detta finns flera instrument som ger lärarna möjlighet att sätta rättvisa betyg och som ger eleverna möjlighet att bli rättvist bedömda. Ibland blandar vi ihop dessa två saker. Men några av instrumenten är dels de nationella proven, dels betygskriterierna och dels det vi har diskuterat allra mest de senaste veckorna, nämligen betygsgränserna på de nationella proven.

I ett system där unga människors livsval avgörs av ett VG eller ett MVG är det oerhört viktigt att de nationella proven är så specifika att de ger både lärare och elever så goda möjligheter som det bara går att sätta rätt betyg. Det blir till slut viktigt att veta att 25 poäng ned till 20 ½ på provet är lika med MVG, medan 20 till 15 är lika med VG osv. Det ger just lärarna ytterligare en pusselbit för att se till att de betyg de sätter är så rättvisa som möjliga. Det ger också eleverna god vägledning att veta att i ett ämne har de ett starkt betyg och i ett annat ämne har de ett betyg där det, om de pluggar lite extra sista året, är möjligt att höja. Sammantaget behöver vi både kriterier, betygsgränser och nationella prov.

Därför är det mycket glädjande att vi i dag har fått ett bra och snabbt svar från skolministern. Det är extra viktigt i en tid när vi ser bl.a. s-kongresser gå ut med helt motsatta budskap.

Prot. 2001/02:29
19 november

*Svar på
interpellationer*

Anf. 4 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Jag ska först bemöta Ulf Nilsson. Han säger att det finns en rädsla för betyg. Jag skulle inte vilja uttrycka det på det sättet. Det som finns hos oss socialdemokrater är en omsorg om att betyg ska bli satta på rätt sätt. Det är oerhört viktigt. Per Bill underströk i sitt inlägg att vi måste se till att vi får en rättvisa och att vi får en nationell likvärdighet i bedömningen av våra elever.

Att säga att stressen i skolan bara är prat tycker jag är allvarligt. Jag tar alla de rapporter, uppföljningar och utvärderingar som jag får från Skolverket och andra på högsta allvar. Vissa av rapporterna har visat att våra elever inte har nått de mål vi har satt upp. Vi har många gånger i denna kammare diskuterat hur vi verkligen ska se till att alla elever når dem. Samtidigt har flera rapporter visat på att stressen har ökat i skolan, såväl bland lärarna som bland eleverna. Man har hänvisat till betygen. Det måste vi ta på precis lika stort allvar som vi tar att eleverna inte har nått de mål vi har satt upp. Då får vi fundera över hur vi ska få en bättre situation för alla som är verksamma i skolan. Det ska inte nonchaleras när någon säger att han eller hon känner sig stressad.

Proven är en viktig del i att just hitta en likvärdighet när vi i dag arbetar på det fria sätt vi gör med kursplaner, med uppsatta mål och med betygsriterier. Ändå understryker vi att utvecklingen för den enskilde verkligen ska vara individuell och gå i vars och ens egen takt. Det ska vara ordentliga avrapporteringar och bekräftelser på var man befinner sig mot de nationellt uppsatta målen.

Därför fick Skolverket 1994 i uppdrag att utveckla ett nationellt provsystem. Men den 23 maj 1999, när jag själv var skolminister, fick de ytterligare ett uppdrag, nämligen att utveckla diagnostiskt material, ämnesprov, kursprov samt en provbank i det offentliga skolväsendet.

I provbanken ska finnas instrument, uppgifter och prov för bedömning av kunskaper. På sikt ska det ske i ett flertal ämnen. I dag finns det diagnostiska prov för grundskolan i svenska i årskurserna 2 och 7, i engelska i årskurs 7 och matematik i årskurserna 2 och 7. Utvecklingen av provbanken ska fortsätta att inriktas mot att ge exempel på hur inläring av kunskaper kan analyseras och därigenom ge stöd till lärare för att bedöma måluppfyllelse i förhållande till kursplanerna.

Vi utvecklar nu motsvarande inom gymnasieskolan. Här har vi i dag nationellt fastställda prov i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. Sedan 1996 finns det en provbank med liknande prov i franska och tyska.

Vi har utvecklat ganska många prov när man ser ett fåtal år tillbaka. Det är för att hitta likvärdigheten, dvs. proven ska bli ett stöd för såväl läraren och hela skolan som för den enskilde eleven.

I fråga om provens utformning har vi också sagt att de ska vara en naturlig del i utbildningen. Syftet är att bedöma kunskaper som stöd i inlärningsprocessen, analysera elevens kunskap och kompetens i förhållande till målen, individuellt eller kollektivt. Sett över en längre tid ska det vara flera mått på utbildningens kvalitet och på skolans, lärarnas och elever-

nas prestationer. Proven ska i sin utformning vara så tydliga att det framgår att de omfattar bara vissa kursmål och att de därför utgör en del av underlaget för betygssättningen av en viss kurs.

Anf. 5 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Skolministern höll inte med mig om att hon själv och socialdemokraterna har varit rädda för betyg. Vi har haft en rad diskussioner här huruvida man ska erbjuda föräldrarna skriftliga omdömen om hur det går för eleverna i grundskolan. Det har överlämnats ett förslag till Gymnasiekommittén om att ta bort kravet om att vara godkänd för att komma in på gymnasieskolan. Vi har hört regeringen säga nej till förslag om att göra de nationella proven obligatoriska i tidigare årskurser än årskurs 8, osv. Nog finns det ett mönster där man hela tiden är snubblande nära att säga att tyvärr uppnår alltför många elever inte målen, att målen ska ändras eller inte utvärderas.

Jag vill också understryka, precis som jag sade förra gången, att jag tycker att det besked som skolministern har gett i dag är positivt. Jag skulle ändå vilja höra ett tydligt svar på den fråga jag ställde i förra inlägget: Innebär nu detta att betygsgränserna kommer att vara kvar på de nationella proven, eftersom vi trots allt har en statlig myndighet som i dag föreslår någonting annat?

Däremot antydde skolministern att jag på något sätt skulle ha utvärderat upplevelsen av stress bland eleverna i skolan. Det sade jag ingenting om i mitt anförande, och det gör jag verkligen inte heller. Men vad jag tycker är väldigt viktigt att framhålla är att den stress och irritation en elev kan känna när han får reda på att han inte har uppnått målen ska vägas mot den stress och den olycka en elev känner när han först senare, i 15-, 16- eller 17-årsåldern, upplever och förstår att han inte hänger med i skolan och har massor att ta igen. Det är naturligtvis inte alltid så roligt att få reda på att man inte har nått upp till kunskapsmålen, men det är ännu mindre roligt och ännu mera tragiskt att få reda på det alldeles för sent.

Herr talman! Det är, som sagt var, viktigt att komma ihåg att vårt nya betygssystem, som vi nu har haft några år, inte handlar om att rangordna eleverna i första hand. Det gjordes i det gamla betygssystemet, där just en viss procent av Sveriges elever skulle ha ett visst betyg. I det nya betygssystemet kan egentligen hur många som helst få det lägsta eller det högsta betyget. Det ska mäta uppnådda kunskapsmål. När man hör debatten ute i landet verkar det ibland som om många betygsmotståndare inte riktigt har fattat att vi har fått ett annat betygssystem.

Betygen i skolan är viktiga av många olika skäl. Det är för att eleverna ska få det stöd och den hjälp de har rätt till. Sorgligt nog tyder många av avhoppen och misslyckandena i gymnasieskolan på att alltför många har skickats vidare från grundskolan utan att ha fått det stöd som de är berättigade till.

Betyg är en viktig del i den här utvärderingen av skolan, av eleverna och av lärarna. Betygen ska naturligtvis inte bara sättas på grundval av ett enskilt prov. Där vill jag för säkerhets skull säga att jag är övertygad om att skolministern och jag, och alla andra, är helt överens om att inga betyg ska sättas på ett enskilt nationellt prov. En elev kan alltid misslyckas på ett enstaka prov. Men det är en oerhörd hjälp för läraren att

kunna ha en allmän uppfattning om hur nivån i t.ex. ämnet svenska ska vara, att ha en typuppsats för att kunna jämföra hur man ska skriva som helhet om man ska klara godkändgränsen. Men det finns också en massa andra saker att väga in.

Betygs- och utvärderingsdebatten är lite förvirrad, även om skolministern i dag har gett ett besked i en riktning som jag uppskattar. Jag hoppas att den kommer att klarna framöver.

Anf. 6 PER BILL (m):

Herr talman! En bra skola ger eleverna möjlighet att sätta fokus på kunskap. Under gymnasiet eller högstadiet ska man skaffa sig så mycket kunskap som möjligt, för att kunna gå vidare till nästa utbildning och där skaffa sig ännu mera kunskap, för att sedan kunna förverkliga sitt livsprojekt. Ibland vet vi att betygen hindrar detta. Det blir så viktigt att just få MVG eller VG att man medvetet väljer bort tyska, franska eller någonting annat svårt och väljer någonting lättare. Ett vanligt exempel har varit ”kul matlagning”. Jag är själv mycket intresserad av matlagning, så jag ser absolut inget ont i just det. Men det är ändå ett problem att många elever av taktiska skäl tvingas välja vad de upplever som enklare kurser, för att kunna lägga sin kraft på de kurser där de verkligen måste få bättre betyg.

Det här ger naturligtvis också en stress. Förr eller senare måste man ta igen den kunskap som man inte skaffade sig därför att man trodde att man skulle få bättre betyg om man gjorde någonting annat. Jag tror att det här är en del av stressen. Jag tror också att den riktigt stora delen av stressen har att göra med att betygen betyder så mycket. Det är en väldig skillnad att komma in på läkarlinjen i Uppsala eller Stockholm mot att få åka långt söderut eller norrut för att läsa samma utbildning. Många har inte det valet, utan alternativet är att plugga på komvux och försöka få upp betygen eller att läsa någonting helt annat någon annanstans. Då är det lätt att förstå att stressen blir stor.

Jag tror att det allra viktigaste vi kan göra ligger utanför den här debatten. Det handlar om att hitta ett antagningssystem för högre utbildning och ett antagningssystem för gymnasieskolan som gör att betygen inte är det enda instrumentet för ens framtid. Det återkommer jag gärna till senare.

Det som fascinerar mig i den här debatten när jag försöker läsa alla detaljer och förstå alltihop, är intrycket att Skolverket oroar sig för att lärarna inte pratar tillräckligt mycket om betygskriterier och inte har en ordentlig diskussion med varandra innan de sätter betyg på sina klasser. Då har de kommit på den fiffiga åtgärden att ta bort betygsgränserna i de nationella proven, och därmed tycks de tro att lärarna ska tvingas diskutera mer med varandra. Det är för mig en logik som är väldigt svår att förstå.

Jag tror precis tvärtom, att ju fler olika verktyg man kan få för att betygen ska bli så rättvisa som möjligt, desto större chans har både lärare och elever att känna att betygen blev rätt.

Därför vore det väldigt bra om vi här i dag, precis som Ulf Nilsson har sagt, kunde vara väldigt tydliga i fråga om att vi snarare behöver fler än färre instrument för att säkerställa rättvisan, rättssäkerheten, för elever

Prot. 2001/02:29
19 november

*Svar på
interpellationer*

och för lärare. Jag är helt övertygad om att lärarna är minst lika intresserade av att kunna sätta säkra, riktiga betyg som eleverna är av att få dem.

Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! En sak kan man konstatera i dag, och det är att lärare inte har fått tillräckligt med tid att sätta sig in i det nuvarande betygssystemet. De uppföljningar och utvärderingar som vi har gjort på olika sätt är entydiga. Det är också någonting som vi som politiker verkligen ska dra lärdom av, att när vi inför en ny läroplan eller ett nytt betygssystem räcker det inte att ha några dagars introduktion av detta, utan det måste ständigt återkomma och följas upp.

Det är därför som vi i budgeten nu har aviserat att vi ska ha en bred kompetensutveckling runt nationella prov och betygssättandet. Upplägget och hur det ska utformas ska inte ses som en kritik mot lärarkåren, utan som ett stöd och en hjälp. De ska inte lastas för att de inte fick möjlighet att verkligen sätta sig in i hur nuvarande system ska fungera.

Det är därför som jag har bjudit in representanter för lärarorganisationerna och Skolverket till ett samtal denna vecka, med upplägget hur den här utbildningen ska se ut. Riksdagen har ännu inte beslutat om den utan kommer att göra det först i december när budgeten tas. Men jag hoppas att vi ska vara överens om detta, och därför vill jag redan nu börja förbereda det så att vi så tidigt som möjligt kan sätta i gång processen. Den är oerhört viktig. Precis som både Per Bill och Ulf Nilsson har understrukit, måste det finnas olika delar när man gör den totala bedömningen av hur en elev har nått de olika målen.

Jag kommer alltså att ha detta samtal. Vi kommer givetvis också att diskutera det som Skolverket nu har gått ut med, att inte ha betyg på de nationella proven. Det samtalet är alltså första steget. Men jag vill redan nu framhålla att jag är beredd att i ett nytt uppdrag till Skolverket förtydliga provens roll för en likvärdig betygssättning. Det har inte funnits något sådant uppdrag tidigare, och det kanske är det ni har efterlyst. Det har varit otydligt. Detta har varit ett uppdrag som har legat helt och hållet på Skolverket. Det har inte heller skett några förändringar jämfört med tidigare system, utan så här har det varit.

När man tittar på de olika metoderna är det viktigt att det finns andra komponenter, som utvecklingssamtalen, den individuella planeringen och åtgärdsprogrammen. Man bör så tidigt som möjligt, redan när eleverna är i de lägre årskurserna, ge en ordentlig bekräftelse på var de befinner sig.

I det förslag som jag har lämnat till riksdagen om det vi kallar för elevhälsa finns också tankar om och bedömningar av den individuella planeringen för varje elev. Där tar jag också upp vilken status olika betyg eller dokument ska ha i förlängningen.

Om man utvecklar den skriftliga dokumentationen är det också viktigt att klargöra om det är en offentlig handling eller ett arbetsmaterial mellan två parter. Ni båda har tydligt beskrivit att nuvarande betygssystem inte handlar om att jämföra med andra. Betygen är ett verktyg som eleven använder enbart i förhållande till sig själv för att undersöka om han eller hon når målen.

I förslaget som vi har lämnat till riksdagen har jag också fört fram tankar på en utredning om sekretessfrågorna när det gäller denna typ av

dokument. Jag anser att det är oerhört viktigt att få detta klarlagt. Det kan många gånger vara svårt att få en verkligt ärlig bild när det gäller mindre barn. Det kan finnas ett felaktigt hänsynstagande. Man vill kanske helt enkelt inte berätta att eleven inte har lyckats. Vet man vilken status detta dokument har är det också mycket större möjlighet att få en tydlighet.

Jag hoppas att riksdagen ska ställa sig positiv till förslaget när det så småningom behandlas.

Anf. 8 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Naturligtvis är betygen ett verktyg som eleven använder i förhållande till sig själv, som skolministern uttryckte det. Men man får inte heller glömma att betygen också i allra högsta grad är en utvärdering av skolan och av lärarens arbete. Där har de också en viktig roll.

Det är bra att skolministern nu säger att lärarna ska få mera stöd i betygssättningen, för det har man verkligen väntat på ute på skolorna.

Egentligen är det kanske fel att debatten har denna rubrik, för diskussionen borde inte handla om huruvida vi ska försämra ett system eller inte. Den borde handla om hur vi ska göra det bättre. Därför vore det väldigt bra om det konstiga beslutet att ta bort betygsgränserna på nationella prov försvinner. Jag väljer att tolka skolministerns svar på det sättet. Men fortfarande känns det som sagt förvirrande, eftersom det finns ett beslut från den högsta skolmyndigheten om att man ska försämra möjligheten att sätta likvärdiga betyg.

Debatten i dag har handlat om att inte försämra utvärderingen, men egentligen borde den handla om att förbättra och utveckla utvärderingen och stärka elevernas rättssäkerhet genom att säkra rättvis och likvärdig betygssättning.

Min interpellation handlade faktiskt inte bara om de nationella proven. Jag ställde frågan vilka åtgärder ministern ämnar vidta för att få rättvis betygssättning. Ministern har varit inne på en del av detta.

Jag menar att det behövs en rad åtgärder. Förutom det självklara att lärarna ute på skolorna ska diskutera betygssättningen behövs det fler nationella prov i fler ämnen, översyn av betygskriterierna så att de blir mer begripliga, tydligare information om betygssystemet och stöd till lärarna.

Jag ber en gång till, inför sista inlägget, ministern att ännu tydligare klargöra vilka nya åtgärder skolministern funderar på att föreslå för att vi ska få ett ännu mer rättvist betygssystem. Det är den riktigt intressanta frågan, om vi nu kan lämna det märkliga stickspåret med de nationella proven bakom oss.

Anf. 9 PER BILL (m):

Herr talman! Jag tror att det har varit en bra debatt för landets elever och för landets lärare. Den sista månaden har det gått ganska mycket hit och dit. Det började redan i somras med Skolverket, som sade att man skulle ta bort betygsgränserna för de nationella proven.

Det gick en tid, och så sade man från Stockholms stad: I så fall inför vi sådana. Vi tillsätter en grupp som gör detta. Vi ser till att alla våra skolor och alla skolor i landet som vill kan använda sig av våra betygsgränser.

Prot. 2001/02:29
19 november

Svar på
interpellationer

Så gick det några dagar, och sedan sade skolministern att de nationella provens betygsstödjande funktion är nödvändig.

Det gick ytterligare några dagar, och så var det socialdemokratisk partikongress. Där sade man att man skulle avskaffa betygen i grundskolan eller åtminstone, om jag förstod det rätt, ta bort dem som urvalsinstrument. Som sådant hade de spelat ut sin roll. Det är en liten skillnad mellan de två varianterna.

Det gick ytterligare några dagar, och sedan sade statsministern att betygen behövdes.

Det går mycket hit och dit. Jag tror att denna debatt har varit bra på det sättet att vi har sett att det verkar finnas en ganska stor samstämmighet mellan åtminstone Moderaterna, Folkpartiet och Socialdemokraterna. Vi behöver betygsgränser på de nationella proven, och vi måste öka antalet instrument, så att lärare och elever kan sätta respektive få så rätts-säkra betyg som möjligt.

Anf. 10 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Ytterligare sätt att nå målen är att se till att det finns mer personal och fler lärare och andra som verkar i skolan. Det är oerhört viktigt att man når varje elev. Vi ska fortsätta att ge lärare en bra kompetensutveckling på en lång rad områden. Vi ska utveckla våra centrum i t.ex. matematik och fysik och kemi och gynna både forskningen och kompetensutvecklingen för lärarna. Vi ska öka elevinflytandet, så att det blir en glädje att nå målen.

Det är kanske det viktigaste av allt: Kunskap ska vara en glädje. Man läser för sin egen skull. Man läser inte för betyget eller för att tillfredsställa läraren, utan för att man själv vill utvecklas som människa.

Jag vill göra ett klarläggande gällande den socialdemokratiska kongressen. Vi vill ta bort betygen just som urvalsinstrument. Det är bra att Per Bill noterar att betygen har två ben. Betygen fungerar dels som urvalsinstrument, dels som en tydlig bekräftelse på att man har nått de kunskapsmål som är uppsatta.

År 1990 fattade riksdagen beslut i enlighet med propositionen *Växa med kunskap*. Där fastställdes att elevernas förstahandsval inför gymnasiet så långt som möjligt skulle tillgodoses. Nu är vi på väg att nå detta mål. I många kommuner kan man i dag komma in på sitt förstahandsval. I det perspektivet kommer betyget inte att behövas som ett urvalsinstrument, för man kommer in på det program som man är intresserad av.

Den socialdemokratiska kongressen har däremot aldrig sagt att man inte behöver en ordentlig bekräftelse på vilka kunskaper man har. Men år 2010 kommer kanske alla in på sitt förstahandsval, och då är betygen inte längre aktuella som urvalsinstrument. Det viktiga är att vi ser till att det blir en tydlig bekräftelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 11 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Sven Brus har frågat mig dels vilka resultat den uppföljande undersökningen angående ej verkställda beslut inom äldreomsorgen visat på, dels vad jag avser göra åt problemet med platsbrist i kommunernas äldreboenden.

Socialstyrelsen ska först i mars 2002 redovisa resultatet av de uppföljningar som gjorts tillsammans med landets länsstyrelser avseende ej verkställda beslut inom äldreomsorgen. Jag kan därför inte i dag redogöra för hur situationen har utvecklats sedan Socialstyrelsen och länsstyrelserna år 2000 genomförde den första kartläggningen av denna företeelse.

Sammantaget visade kartläggningen från år 2000 att cirka hälften av landets kommuner inte tillgodosåg det av kommunen bedömda behovet av omsorg om äldre personer, vilket kommunerna enligt socialtjänstlagen är förpliktade att göra. Detta gäller såväl insatser inom det ordinära boendet som insatser i särskilda boendeformer. Kommunerna har också planeringsskyldighet för vissa insatser enligt socialtjänstlagen – däribland insatser i form av särskilt boende.

Min förhoppning är naturligtvis att problem med ej verkställda beslut inte längre förekommer i någon av landets kommuner. Preliminära uppgifter tyder dock på att många kommuner fortfarande har problem med att verkställa beslut inom äldreomsorgen och att orsaken i många fall är platsbrist i särskilda boendeformer för äldre personer. Situationen är oroande eftersom, som Sven Brus också påpekar, de äldre personer som i dag beviljas plats i särskilt boende ofta har mycket omfattande behov av vård och omsorg. Problemet är också allvarligt med tanke på situationen för anhöriga till äldre personer vars bedömda behov av omsorg inte tillgodoses.

Som jag nämnde i interpellationsdebatten på detta tema i våras så kommer resultatet av Socialstyrelsens och länsstyrelsernas uppföljningar att utgöra ett underlag för regeringens vidare ställningstagande i denna fråga.

Anf. 12 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Det kanske finns anledning att säga några ord om upprinnelsen till den här interpellationen.

Det var, som sagt, i maj i år som jag väckte frågan här i kammaren om platsbristen i kommunernas äldreboenden. Utgångspunkten var just Socialstyrelsens och länsstyrelsernas rapport om rättssäkerheten inom äldreomsorgen. Där konstaterades att nästan 5 000 äldre vid en given tidpunkt – det var i början av år 2000 – hade ett konstaterat behov av s.k. särskilt boende, och mer än hälften av dessa hade också fått biståndsbeslut om en sådan plats. Trots behov och trots beslut fanns det dock inga platser för dessa nästan 5 000 äldre.

Socialstyrelsen och länsstyrelserna säger i den aktuella rapporten att de äldres boendesituation är oacceptabel – det är det ord som man använder. I vår debatt här den 28 maj sade socialministern: Jag anser, liksom Socialstyrelsen, att detta är en oacceptabel situation.

*Svar på
interpellationer*

I dagens svar sägs att situationen är oroande. Man kanske inte ska märka ord, men jag hoppas att valörsänkningen när det gäller ordvalet inte uttrycker en minskad ambitionsnivå.

När vi förde den här debatten i maj sade Lars Engqvist att regeringen inför 2001 skulle göra en uppföljning av läget. Det intryck som jag då fick var att arbetet redan pågick. Jag frågade därför socialministern i den allmänpolitiska debatten här i kammaren för några veckor sedan om vad som hade kommit fram i den här uppföljningen. Jag uppmanades då att återkomma med frågan i en ny interpellation, och där är vi nu.

Jag förstår av svaret i dag att det dröjer till våren 2002 innan vi vet åt vilket håll utvecklingen har gått för de äldre i kommunerna. Det kommer alltså att ha gått två hela år mellan det att det konstaterades att en situation var oacceptabel – det är socialministerns egna ord – till att frågan följs upp. Svaret både i maj och i dag är dessutom att den aviserade och försenade uppföljningen ska vara underlag för regeringens vidare ställningstaganden.

Det finns inget underlag och inga ställningstaganden. Situationen är verkligen inte bara oroande utan också oacceptabel. Jag undrar då varför socialministern dröjer så länge med att skaffa sig en bild av läget. Upplevs inte situationen längre som oacceptabel utan bara som oroande?

Anf. 13 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Först ska jag ta upp något grundläggande. Det är ett kommunalt ansvar vi nu talar om. Det är mycket klart beskrivet i den lagstiftning som gäller på detta område. Statens ansvar är att utöva tillsyn och att se till att det också sker en planering för att man ska kunna tillgoda de behov som finns.

Socialstyrelsen gjorde tillsammans med länsstyrelserna en rapport om läget 2000, och det var den som vi diskuterade. Det är ingen tvekan om att den beskrivning som då gjordes var mycket oroande, eller vad man nu vill använda för formuleringar.

Sedan har detta naturligtvis utgjort underlag för mycket diskussion i kommunerna, och förhoppningsvis har det lett till en förbättrad situation. Dessutom behöver jag väl inte upplysa Sven Brus om att det är valrörelse nästa år. Jag utgår från att varje politiskt ansvarig i varje kommun kommer att betrakta detta som en viktig fråga att diskutera med medborgarna inför 2002 års val. Det händer alltså någonting i kommunerna, eller bör i varje fall hända någonting.

Nu har Socialstyrelsen i uppdrag att göra en uppföljning av hur situationen är 2001, dvs. att man ska se vad som har hänt 2000–2001. När vi får den rapporten får den bli föremål för en ny diskussion. Vi vet inte exakt hur det ser ut förrän vi får rapporten. Jag har dessvärre fått sådana signaler som att den snabba förändring som man borde ha kunnat hoppas på kanske inte har skett under detta år. Men det viktigaste är ju att man vet vem som har ansvaret. Det är kommunernas ansvar. Staten är tillsynsmyndighet, och det är Sveriges riksdag som fattar beslut. Kommunerna har mycket precisa skyldigheter.

Möjligtvis kan man vara en smula hoppfull inför framtiden eftersom vi faktiskt har sett till att kommunerna får bättre resurser för att leva upp till sina skyldigheter. Det gäller inte minst det senaste beskedet om att kommunerna nu får extra stöd för att anställa personal, vilket faktiskt

behövs i äldreomsorgen. Det kan lätta på en del av bekymren också när det gäller platserna i särskilt boende.

Men exakt vad som har hänt får vi inte veta förrän staten har gjort det den ska göra, nämligen se till att tillsynsverksamheten fungerar. Då får vi ett bra underlag för att diskutera hur det ser ut.

Anf. 14 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Det är förvisso ett kommunalt ansvar. Jag kan försäkra Lars Engqvist om att jag känner till det mycket väl. Jag har varit äldreomsorgsansvarigt kommunalråd i Norrköpings kommun. Jag har brottats med det här problemet på det lokala planet.

Men man måste ändå fundera över vad själva grundorsaken är till att vi befinner oss i den här situationen, där nästan 5 000 äldre står utan den vårdplats som de så väl behöver och som de också har fått ett beslut om. Beror det på ottydlighet i det kommunala uppdraget? Nej, knappast. Kommunerna är, precis som statsrådet säger, enligt lag förpliktade att inrätta särskilda boendeformer för äldre. Kommunerna har också planeringsskyldighet enligt socialtjänstlagen när det gäller det särskilda boendet. Så det beror inte på ottydlighet.

Beror det på bristande kunskap om behoven? Nej, knappast. Jag tror att våra kommunpolitiker har en mycket klar bild av läget i den egna kommunen. Och när det gäller situationen i landet i stort har vi ju fått en både tydlig och skrämmande bild genom den undersökning som vi här relaterar till.

Beror det då på bristande vilja? Nej, det tror jag verkligen inte. Varje ansvarsfull kommunpolitiker vill naturligtvis skapa ett gott liv för kommuninvånarna i allmänhet och, tror jag, för de äldre i synnerhet.

Vad beror det då på att situationen är så dyster som den är på det här området? Det finns naturligtvis ett orsakssammanhang. Man kan se två orsaker. Den ena handlar om bristen på helhetssyn mellan de två stora huvudmännen för äldres vård och omsorg, nämligen kommunerna och landstingen. Vi har sett hur antalet vårdplatser i landstingsvården mer än halverats på ett drygt årtionde. Det är en neddragning som inte har motsvarats av en platsutbyggnad och större vårdansvar och kapacitet i kommunerna. Just våra äldre kommer ofta i kläm mellan de två huvudmännen. Som medicinskt färdigbehandlad lämnas man över från landstingets klinik till en kommunal vård och omsorg som varken har tillräckligt antal platser eller tillräcklig vårdkompetens.

Den andra orsaken är naturligtvis bristen på ekonomiska resurser. 90-talets neddragningar i all kommunal verksamhet har slagit hårdast mot barn och gamla. När regeringen nu berömmar sig av att ha sanerat statens ekonomi är det lätt att se vilka som har fått betala notan. Det är bl.a. de 5 000 äldre som inte får plats i särskilt boende i kommunerna.

Jag undrar om socialministern delar den här väldigt snabbt gjorda orsaksbeskrivningen. Om det är så här är det ju inte några nya upptäckter som vi gör här i kammaren i dag. De här orsakerna känner vi till, och dem lever vi med. Då tycker jag att jag ändå kan sätta ett frågetecken när det gäller detta. Regeringen tar del av en kartläggning av en allvarlig situation och säger att detta är oacceptabelt. Man säger att man ska följa upp och att uppföljningen ska ligga till grund för vidare ställningstaganden – det är socialministerns egna ord. Då kan jag inte tycka annat än att

Prot. 2001/02:29
19 november

Svar på
interpellationer

det är märkligt att det är två år mellan ett konstaterande och en ny uppföljning och ställningstaganden.

Anf. 15 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag kan berätta något om vad som faktiskt har skett under det här året när det gäller länsstyrelsernas roll.

Här i Stockholm inbjöd landshövdingen Ulf Adelsohn samtliga kommuner till en genomgång, kommun för kommun, om hur deras planeringssituation ser ut mot bakgrund av den rapport som Socialstyrelsen lämnade. Varje kommun har redovisat vilka åtgärder de vidtar, vilket behov de bedömer att det finns och också vilken möjlighet det finns att faktiskt klara sin ekonomi med de högre krav som vi ställer när det gäller äldreomsorgen. Jag antar att motsvarande diskussion har skett i de flesta län.

Länsstyrelserna lever upp till sin roll som tillsynsmyndighet och som ansvarig för att också se till att underlätta eller stimulera kommunernas planering.

Det händer alltså faktiskt någonting runtom i landet kring detta. Vilka effekter det får, hur snabbt man åtgärdar problemen och hur många som nu väntar på särskilt boende vet vi inte, men det får vi kunskap om. Det är viktigt att vi hela tiden följer detta och att vi utnyttjar de instrument vi har.

Jag tror alltså att situationen håller på att förbättras, även om jag inte är optimistisk nog att tro att man på ett år har kommit till rätta med hela problemet.

Om vi försöker analysera vad problemet är tror jag dessutom, det ska läggas till, att det ligger en del i att det har varit ett bekymmer att hitta en bättre samverkan mellan landstingen och kommunerna. Även där sker ganska mycket. Landstingsförbundet och Kommunförbundet har alldeles nyligen presenterat en gemensam rapport om hur man ska öka samverkan och få en bättre gemensam planering, inte minst när det gäller äldreomsorgen.

Det är dock klart att det alldeles grundläggande är resursfrågan. Och är det en sak vi nu har lärt oss så är det att vi inte får upprepa de misstag som gjordes under 90-talet. Ställer man svensk samhällsekonomi inför gigantiska underskott ska någon så småningom betala. Dessvärre drabbar det också vår sociala välfärd och vår sociala trygghet. Det kan vi konstatera, och det får inte ske. När vi nu diskuterar att öka kommunernas resurser, vilket måste göras för att tillgodose behoven, måste det ske med ansvar för hela samhällsekonomin.

Men jag tror alltså att situationen är på väg att förbättras. Jag tycker att det är viktigt att vi följer utvecklingen och att Socialstyrelsen nu kommer med ytterligare en rapport där vi får en klar bild av vad som har skett mellan 2000 och 2001.

Anf. 16 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Vi kan naturligtvis ha olika uppfattning om takten i det här arbetet. Vi kan också ha olika förhoppningar om vad som har hänt sedan den här undersökningen gjordes. Statsrådet säger att förhoppningen är att problemen med ej verkställda beslut inte längre förekommer i någon av landets kommuner. Det skulle jag nog beteckna som en mycket

from förhoppning. Förhoppningsvis går det dock åt rätt håll men kanske trots allt alldeles för sakta. Det här är ju inte ett administrativt problem utan ett djupt mänskligt problem. Det handlar om människor med mycket svåra och tunga vårdbehov och som, skulle jag vilja påstå, befinner sig i en traumatisk situation. Det gäller inte minst också deras anhöriga.

Herr talman! Den här frågan rymmer två viktiga aspekter. Den ena är naturligtvis det konstaterade vårdbehovet hos den enskilde äldre, som ofta är mycket stort. Men det handlar också om en annan sida, och det var den som var utgångspunkten för undersökningen, nämligen de äldres rättssäkerhet. Här har det ofta uppstått ett slags moment 22-situation. Om man har fått ett biståndsbeslut om särskilt boende har man enligt socialtjänstlagen också rätt att få platsen omgående. Med JO:s mått har "omgående" kommit att betyda inom tre månader. Men om man beviljas en plats kan man inte överklaga. Då har man ju fått bifall. Därför väljer vissa kommuner att avslå ansökningarna, just för att ge den enskilde möjlighet till rättslig prövning. I undersökningen för snart två år sedan konstaterade både Socialstyrelsen och länsstyrelserna att de äldres rättssäkerhet i det här avseendet är bristfällig. Många tvingas vänta under obestämmd tid på en beviljad insats, och många får avslag på ansökan om hjälp och stöd, i det här fallet trots konstaterade behov.

Jag skulle avslutningsvis vilja fråga socialministern hur han ser på rättssäkerheten i den problematik vi diskuterar här i dag.

Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag är inte alldeles säker på att Sven Brus beskrivning av kommunernas motiv att inte avslå stämmer, dvs. att detta enbart skulle vara någon sorts ekonomiskt-taktiskt, eller möjligtvis juridiskt-taktiskt, motiv för att slippa få frågan prövad. Jag tror att det har funnits en osäkerhet kring hur man ska förfara. Vi kan konstatera att många kommuner biföll ansökningar trots att man inte hade resurser att inom rimlig tid leverera den tjänst som det handlade om. Jag tror alltså att det mer handlar om en osäkerhet i den kommunala världen kring hur man skulle agera.

Därför är det glädjande att både Socialstyrelsen och Justitieombudsmannen har anvisat vilken väg kommunerna ska välja. Om man inte har möjlighet att leva upp till de krav som lagstiftningen ställer, dvs. om man inte har tillgängligt boende inom rimlig tid, ska man avslå ansökan så att den kan bli rättsligt prövad. Man ska inte bifalla om man vet att man inte kan leverera. Jag tycker att det är en viktig signal till kommunerna. Man ska bara bifalla om man tror att man inom rimlig tid kan leva upp till de krav som ställs. Och rimlig tid anses ju vara, även om lagstiftningen säger att det är omedelbart, upp till tre månader. Det kan alltså vara den tid som behövs för att kommunerna ska leva upp till sina krav. Kan man inte leverera inom den tiden bör man i så fall avslå så att det kan bli en juridisk prövning av behovet. Jag tycker att det är viktigt att vi gemensamt påpekar detta för kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 18 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Per Bill har frågat mig vilka åtgärder som jag avser att vidta för att tillse att Riksskatteverket (RSV) och andra berörda myndigheter inför nästa års val förser de svenska väljarna med så relevant information som möjligt om personvalssystemen.

Bakgrunden till frågan är den valbroschyr som RSV inför valet 1998 skickade ut till samtliga hushåll. Per Bill menar att broschyren innehöll grovt vilseledande information om personröstning som riskerade att förstöra personvalet.

Jag ser ingen anledning att gå in på innehållet i den nu inte längre aktuella broschyren. Jag har dock förstått att RSV tidigare har tagit till sig kritiken och att man valde en annan skrivning i den broschyr som gick ut inför Europaparlamentsvalet 1999.

För att stärka den centrala valorganisationen har regeringen den 1 juli i år inrättat en ny myndighet som fått namnet Valmyndigheten. Denna myndighet har tagit över RSV:s tidigare uppgift som central valmyndighet. Det är alltså Valmyndigheten som numera har det övergripande ansvaret för genomförandet av allmänna val och folkomröstningar och som också i övrigt fullgör de uppgifter som den centrala valmyndigheten har enligt bl.a. vallagen (1997:157).

Av vallagen framgår att den centrala valmyndigheten ska informera allmänheten om röstningen och vad som i övrigt gäller för valet. Enligt myndighetens regleringsbrev ska informationen till de röstberättigade vara utformad så att även personer med funktionshinder och de som inte behärskar svenska språket ska kunna ta till vara sin rätt att rösta. Valmyndigheten har också fått i uppgift att i sin återslagning till regeringen redogöra för vilka åtgärder som vidtagits vad gäller information till de röstberättigade.

Det kan också nämnas att den centrala valmyndigheten inför tidigare val har haft en dialog med de politiska partierna angående utformandet av valbroschyrer. Jag utgår från att detta sker även inför de allmänna valen nästa år.

Utöver den centrala valmyndigheten har även länsstyrelserna som regionala valmyndigheter och kommunerna som lokala valmyndigheter en viktig uppgift när de bistår väljarna vid förfrågningar om valförfarandet.

De åtgärder som jag nu nämnt i förening med de grundläggande objektivitetskrav som ligger på myndigheterna anser jag ger en god grund för att väljarna vid nästa års val ska få en korrekt och tydlig information om personvalssystemet.

Anf. 19 PER BILL (m):

Herr talman! Jag vill tacka för ett snabbt och informativt svar.

Personvalet är en av flera nymodigheter, får vi väl kalla det, som fördjupar och förbättrar vår demokrati – en demokrati som vi aldrig kan ta för given; det har vi fått lära oss de sista månaderna om inte tidigare. Personval och lokala folkomröstningar är, tycker jag, två av de saker som på sista åren har gjort mest för att stärka banden mellan väljarna och

politikerna – eller väljarna och de förtroendevalda. Detta ord speglar bättre den relation som man borde ha med dem som ger en sitt förtroende.

Den här relationen väljare–förtroendevald tror jag hindrar att man kan vara ute på gator och torg och lova runt i valrörelsen och hålla tunt när man väl kommer till riksdagen, kommunen eller landstinget. Man är betydligt mer personligt ansvarig. Man kan inte säga: Ja, men partiet ville inte. I så fall får man ha tagit reda på huruvida man kan få igenom sina saker eller om man åtminstone kan arbeta hårt för det man faktiskt går ut och säger i valrörelsen.

Vi har ju ett system där vi först låter partiet göra en rangordning. Detta sker ofta via ett provval, i vårt fall också via ett Internetprovval till allmänheten, och sedan på nomineringsstämmor där man fastställer ordningen. Denna ordning kan brytas om väljarna bestämmer så, dvs. om minst 8 % i ett riksdagsval kryssar för en kandidat som kanske inte står överst på listan, går denna kandidat automatiskt upp på första plats.

Det var här som jag tror att Riksskatteverket – absolut inte av illvilja eller för att missleda oss men kanske genom att vara överobjektiv – gick ut med information om att personröstningen är frivillig: Du kan ta en valsedel för ditt parti utan att sätta kryss för någon kandidat, och det innebär att du godtar partiets förslag till ordning av kandidaterna.

Det var väldigt många som kom till mig och sade: Jag har röstat på dig. Jag frågade då: Satte du ett kryss för mitt namn? Nej, det gjorde jag inte, för du stod överst på listan. Jag tror att jag inte var ensam om detta, utan många som stod först på listan fick inte de kryss som väljarna trodde att de hade givit dem. Här fanns en uppenbar risk att någon som kanske hade 80–90-procentigt stöd av sina väljare kunde bli omsprungen av en kandidat längre ned på listan, som lyckades få ihop 8, 9 eller 10 % av rösterna. Jag tycker därför att det är väldigt bra att vi får ett så tydligt besked från demokratiministern att det kommer att bli en bättre tingens ordning i det här valet.

Jag tror att Valmyndigheten innebär en ytterligare förbättring av vårt sätt att sköta de allmänna valen, och det är bra att man har en dialog med partierna. Kanske skulle vi nu också med den datamognad som finns kunna ta nästa steg redan nu och lägga ut det här materialet på Internet för påseende till väljarna och låta dem komma in med sina synpunkter på vad som är lätt att förstå och på det som de tycker verkar konstigt.

Anf. 20 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Det är oerhört väsentligt att information inför allmänna val är korrekt, att den når målgrupperna och att den utformas så att den inte är svårare att förstå än nödvändigt och ger fullödlig vägledning. Just därför har regeringen i uppdragen till Valmyndigheten, i instruktion och i regleringsbrev betonat informationens betydelse. Vi har också just därför sagt åt Valmyndigheten att senast den 1 februari nästa år komma in till regeringen med en redogörelse för hur informationsinsatserna kommer att se ut.

Inför 1998 års val och dessförinnan hade den dåvarande valmyndigheten i sitt arbetssätt inte bara kontakter med de politiska partierna för att på bästa sätt åstadkomma en information kring valet som alla tyckte var klok och tillfyllest. Jag kan inom parentes nämna att också den kritise-

Prot. 2001/02:29
19 november

*Svar på
interpellationer*

rade valbroschyren faktiskt hade varit uppe för information till partierna och att ingen hade lyckats se den formulering som var så olycklig. Jag tror att vi alla har lärt oss av den mycket olyckliga formulering som då gick ut.

Vad Riksskatteverket tidigare har gjort har också handlat om att det faktiskt har provat hur valbroschyrens innehåll har sett ut och hur det har mottagits av olika väljargrupper, av studenter, förvärvsarbetsande, pensionärer osv. Eftersom vi från regeringens sida betonar informationens betydelse i vårt uppdrag till Valmyndigheten, är jag övertygad om att insatserna från de nya valhandläggarna inte kommer att vara mindre på det här området utan tvärtom än mer välöverlagda inför framtiden. Vi ska göra allt för att skapa de bästa förutsättningarna för väl fungerande och rättssäkra val inför framtiden.

Anf. 21 PER BILL (m):

Herr talman! Vi tycks vara överens i de här frågorna, och jag är så nöjd med svaren att vi inte ska behöva prata länge om dem. Jag hoppas verkligen att den nya myndigheten gör just allt det här. Det enda lilla som jag vill skicka med är: Låt oss också lägga ut det här på Internet. Då får vi ytterligare många hundra personer som kan gå in och titta på detta. Ju fler ögon som ser detta, desto större chans har vi att få ett material som verkligen är lättförståeligt för alla.

Det blir mer och mer komplext. Vi har bl.a. infört personvalet, som faktiskt väldigt många åtminstone första gången tyckte var en stor förändring. Man var väldigt nervös inför att sätta ett kryss: Satte man det för hårt, och skulle det bli godkänt om det gick igenom papperet? Vad skulle hända om man satte två kryss osv.?

Väljarna är oerhört konservativa i sina önskemål om hur de vill ha sina valsedlar utformade, och det är naturligtvis bra. Jag tycker att vi dels har en bra avvägning mellan möjligheterna att rösta på parti och person, dels har sett till att det inte blir alltför krångligt. Vi har ju om inte annat så av det amerikanska presidentvalet lärt oss att inte alla länder har system där det är lätt att i efterhand kontrollera vad väljarna verkligen röstade på eller åtminstone ville rösta på. Jag tycker att vi härvidlag redan i dag står väl rustade.

Herr talman! Jag behöver ingen ytterligare replik utan förklarar mig mycket nöjd med ministerns svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2001/02:FPM20 Gemensamma utredningsgrupper till justitieutskottet

Anmälades och bordlades
Finansutskottets betänkanden
2001/02:FiU1 Utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna, m.m.
2001/02:FiU11 Tilläggsbudget 2 för budgetåret 2001

10 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 16 november

2001/02:81 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Turkiet och de mänskliga rättigheterna
2001/02:82 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh
USA:s specialdomstolar
2001/02:83 av *Sofia Jonsson* (c) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Konsekvenserna av maxtaxan i barnomsorgen
2001/02:84 av *Sofia Jonsson* (c) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Individuella studieplaner
2001/02:85 av *Ola Karlsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Personalsituationen vid Näringsdepartementet
2001/02:86 av *Tullia von Sydow* (s) till socialminister Lars Engqvist
Värn för äldre

Interpellationerna 81–84 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 november.

Interpellationerna 85 och 86 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 november.

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 16 november

2001/02:223 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ingela Thalén
Arbets-skadeersättning
2001/02:224 av *Laila Bjurling* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Gillbergavägen i Eskilstuna
2001/02:225 av *Lars Gustafsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Unga kvinnor och missbruk
2001/02:226 av *Åsa Torstensson* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Laxparasiten *Gyrodactylus*

2001/02:227 av *Holger Gustafsson* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Övergrepp mot barn i Sydafrika

Fråga 223 redovisas i bilaga som fogats till riksdagenens snabbprotokoll tisdagen den 20 november.

Frågorna 224–227 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 november.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 november

2001/02:118 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter och barnens rättigheter i Iran

2001/02:119 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Misstänkt användning av BC-vapen

2001/02:120 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Svenska medborgares säkerhet vid utlandsbesök

2001/02:125 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Medborgarnas rättssäkerhet i Turkiet

2001/02:126 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Situationen i Cochabamba, Bolivia

2001/02:145 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh
Rehabiliteringscentrum i Diyarbakir

2001/02:159 av *Annelie Enochson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Religionslagstiftningen i Jugoslavien

2001/02:169 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsminister Björn Rosengren
System för mobil radiokommunikation

2001/02:175 av *Erling Wälivaara* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Refillkort till mobiltelefoner

den 19 november

2001/02:160 av *Margareta Cederfelt* (m) till statsrådet Ingela Thalén
Sjukskrivningar

2001/02:181 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Krafttag mot sjukskrivningar

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 november.

13 § Kammaren åtskildes kl. 11.06.

Prot. 2001/02:29
19 november

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om förändring i regeringens sammansättning	1
3 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen.....	1
4 § Meddelande om frågestund	1
5 § Svar på interpellationerna 2001/02:50 och 65 om betygskriterier vid de nationella proven.....	2
Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	2
Anf. 2 ULF NILSSON (fp)	3
Anf. 3 PER BILL (m).....	4
Anf. 4 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	5
Anf. 5 ULF NILSSON (fp)	6
Anf. 6 PER BILL (m).....	7
Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	8
Anf. 8 ULF NILSSON (fp)	9
Anf. 9 PER BILL (m).....	9
Anf. 10 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	10
6 § Svar på interpellation 2001/02:53 om platsbrist i kommunala äldreboenden.....	11
Anf. 11 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	11
Anf. 12 SVEN BRUS (kd).....	11
Anf. 13 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	12
Anf. 14 SVEN BRUS (kd).....	13
Anf. 15 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	14
Anf. 16 SVEN BRUS (kd).....	14
Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	15
7 § Svar på interpellation 2001/02:57 om information om personvalet	16
Anf. 18 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	16
Anf. 19 PER BILL (m).....	16
Anf. 20 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	17
Anf. 21 PER BILL (m).....	18
8 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	18
9 § Bordläggning.....	19
10 § Anmälan om interpellationer	19
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	19
12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	20
13 § Kammaren åtskildes kl. 11.06.	21